

С. Г. Крамська

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ШКОЛІ

У статті розглядається проблема підготовки майбутніх учителів музики до педагогічної практики в школі в ракурсі роботи з дитячими хоровими колективами. Підготовчий етап розглядається як провідний. Аналізуються його особливості, складові та передумови. Уточнюються складові професійної диригентсько-хорової майстерності майбутніх вчителів музики.

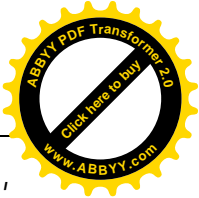
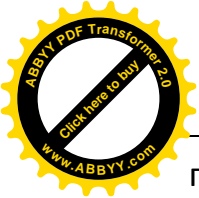
Ключові слова: майбутній вчитель музики, педагогічна практика, диригентсько-хорова майстерність, дитячі хорові колективи.

Постановка проблеми. Розвиток вищої педагогічної освіти в Україні в контексті європейської інтеграції потребує посилення уваги суспільства до якості професійної підготовки вчителів, зокрема вчителів музики. Ефективність виконання сучасних завдань у сфері професійної педагогічної освіти залежить від удосконалення фахової підготовки вчителів-музикантів, що здійснюється у вищих педагогічних навчальних закладах.

Відродження хорового співу в сучасних вітчизняних школах, ліцеях, коледжах, позашкільних навчальних закладах тощо, обумовлює необхідність підготовки кваліфікованого фахівця, здатного творче працювати з дитячими хоровими колективами. Оскільки хоровий спів як мистецтво унікальних можливостей є частиною вітчизняної культури, він є дійовим чинником формування духовного і творчого потенціалу суспільства. Системний підхід до проблем підготовки вчителя музики, шкільного диригента-хормейстера, до проблем формування його професійних якостей, вимагає інтеграції професійних знань, що складають зміст фахової підготовки вчителя музики – диригента хору, що, в свою чергу, актуалізує необхідність вироблення новітніх підходів, розроблення організаційно-творчих засад, змісту та науково-методичного забезпечення процесу удосконалення диригентсько-хорової підготовки майбутніх спеціалістів.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукової та науково-методичної літератури свідчить, що проблема спонукання до продуктивної взаємодії у процесі підготовки студентів до диригентської практики в школі потребує більш глибокого вивчення, спираючись на професійно-осмислений підхід до оволодіння ними обраною спеціальністю.

Різні аспекти вирішення зазначеної проблеми викликають певний інтерес в дослідженнях, в яких містяться ідеї загальнопедагогічних засад

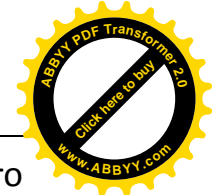
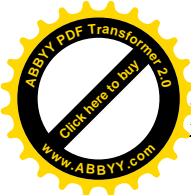
професійної підготовки майбутніх учителів (І. Бех, Б. Гершунський, О. Глузман, В.Кремень, І. Підласний), різних аспектів професійної підготовки вчителів музики (Л. Арчажнікова, В. Дряпіка, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Танько), питань активізації самостійної, пізнавальної і творчої діяльності особи (Л. Вяткін, І. Лернер, А. Усова), творчого розвитку майбутніх фахівців у галузі мистецтва (Н. Коваленко, О. Олексюк, С. Уланова), теорії диригентського виконавства (Г. Єржемський, Ш. Мюнш та ін.).

Мета статті – розкрити особливості підготовки майбутніх вчителів музики до педагогічної практики в школі в ракурсі роботи з дитячими хоровими колективами.

Виклад основного матеріалу. Особливої уваги вимагає підвищення рівня фахової підготовки майбутніх учителів музики, які б могли продуктивно й творчо розв'язувати складні завдання музичної педагогіки у відповідності з європейськими світовими стандартами. У практиці професійної діяльності майбутній вчитель музики повинен знати особливості вітчизняної та зарубіжної музики, засоби музичної виразності, системи методів керування хором, основні напрями й перспективи розвитку музично-естетичного виховання дітей, володіти навичками практичної диригентської діяльності. Це вимагає вдосконалення навчально-виховного процесу на музично-педагогічних факультетах з метою досягнення високої майстерності майбутніх учителів музики – керівників дитячих хорових колективів. У зв'язку з цим одним з провідних завдань фахової підготовки майбутнього вчителя музики є підготовка до диригентської практики в школі.

Отже, метою диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики є досягнення високої професійної майстерності, що зумовлено високим рівнем володіння інструментом, голосом, диригентською технікою, широкою ерудицією, високим художнім смаком, рівнем естетичного розвитку фахівця. Безумовно ж, підґрунтям вокально-хорової майстерності майбутніх учителів музики є набуття знань, умінь та навичок вокально-хорової роботи з дітьми.

Процес підготовки майбутнього вчителя до практичної вокально-хорової роботи в школі визначається своєю складністю, багатогранністю та змістовністю. Підготовчий етап проходження практики передбачає наявність індивідуальних занять, де вивчається шкільний пісенний репертуар, здійснюється уточнення методичних прийомів роботи зі шкільним хоровим колективом, складається план

репетицій, а також визначаються можливі труднощі вокально-хорового виконання й шляхи їх подолання.

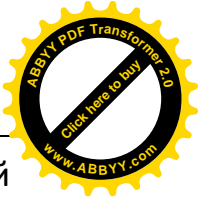
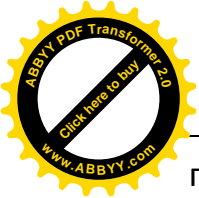
Предмет «Диригування» є одним з провідних в індивідуальній підготовці студентів до диригентської практики в загальноосвітній школі. У процесі проходження педагогічної практики, вокально-хорової роботи з дитячим хоровим колективом тощо, майбутній учитель музики починає розуміти, що йому необхідно ставитися до «Диригування» як до предмету професійно-осмисленому і життєво необхідному.

Як наголошують науковці, особливої уваги заслуговує перша практична робота студента. При цьому практикантові необхідний зв'язок не тільки з викладачем-методистом з практики, а й з вчителем музики тієї школи, де й будуть відбуватися його перші практично-педагогічні випробування. Дуже важливо постійно відчувати безпосередню зацікавленість учителя школи в високій якості уроків та занять, що проводить студент-практикант. Зв'язок зі школою визначається насамперед тим, що саме тут студент отримує можливість побачити результат своєї праці й, виходячи з цього, працювати над вдосконаленням знань та навичок у подальшому.

Передумовами успішного проходження вокально-хорової практики в школі є: ретельне вивчення шкільного пісенного репертуару, оволодіння методикою роботи зі шкільним хоровим колективом, складання плану репетиційних занять й визначення можливих складностей вокально-хорового виконавства та шляхи їх подолання.

Необхідними навичками, що передують успішному проходженню вокально-хорової практики у школі є: вміння грати однією рукою на фортепіано партію одного голосу, одночасно диригуючи іншою рукою. Варто зауважити, що в роботі з дітьми неможливе формальне тактування, тому від диригента-вчителя, керівника дитячого хору потрібне виразне диригування, вміння показувати темп, дихання, чіткі вступи та зняття, характер звуковедення. З роками ці навички поглиблюються, поступово випрацьовується вміння виразно виконувати шкільний пісенний репертуар під власний акомпанемент, транспонувати та підбирати дитячі пісні, диригувати робочим жестом при одночасній грі на фортепіано.

Відомо, що шкільний учитель музики у процесі вокально-хорової роботи виконує одночасно декілька функцій: диригента, співака й акомпаніатора. Вимоги до вивчення шкільного репертуару обумовлені змістом диригентської діяльності вчителя музики й включають виконавський

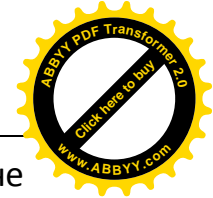
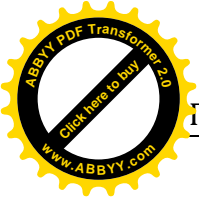

показ пісні, бесіду, репетиційну роботу, диригування хором. Й практики, й теоретики наголошують на тому, що виконання вчителем пісні має бути емоційним, з гарною дикцією, виразною мімікою, нюансировкою згідно змісту пісні. Особливої уваги потребує навичка показу моменти взяття дихання поєднана з рухом голови. Не можна не сказати про важливість бесіди про пісню, що включає в себе доступні відомості про авторів музики та віршів, розбір її емоційно-сміслового змісту.

Диригентський жест застосовується вчителем при розучуванні пісні (коли однією рукою він підіграє медлдію пісні), й тоді, коли учні співають або без супроводу, або під акомпанемент концертмейстера. Диригентське виконання пісні передбачає чітку метричну схему, покази дихання, характеру звуковедення, особливостей ритмічного малюнка, фразировки, кульмінації та інше. Але доцільно зазначити, що студенту доречно засвоювати робочий (репетиційний) жест, яким можна фіксувати текстові й вокально-хорові складності шкільного репертуару, показувати напрями мелодії, ритмічний малюнок, забарвленість звуку, його інтонаційне перетворення. Саме відпрацюванню репетиційного жесту, має бути приділено серйозну увагу в класі «Диригування».

Суть підготовки до педагогічної практики в школі повинна полягати в освоєнні розвитку професійного мислення, творчого застосування одержаних знань у самостійній роботі. Формування комплексу диригентсько-педагогічних навичок найефективніше здійснюється лише в умовах взаємозв'язку навчально-виховного процесу та педагогічної практики в школі. Щоб не розгубитися на практиці, студенту ще при розучуванні хорового репертуару необхідно вміти застосовувати в репетиційних умовах навички, набуті на уроках диригування, координувати декілька навичок одразу.

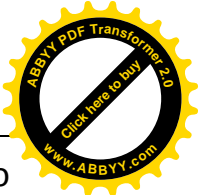
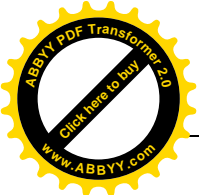
Численні недоліки під час проходження педагогічної практики в школі, вокально-хорової роботи з дитячим хоровим колективом тощо, викликані відсутністю артистичності практиканта. На жаль, не завжди він сам загорається образом пісні, яку збирається почати розучувати в класі. Розвитку творчої активності диригента сприяє створення уявних умов, що наближаються до шкільних, з рішенням різних технічних й виконавських завдань в цих умовах. Й безумовно, у розвитку емоційності майбутнього диригента дитячого хору велику роль відіграє й творча атмосфера в класі диригування.

Істотне місце в підготовці до педагогічної практики повинне відводитися осмисленню змісту твору, засобів і послідовності вокально-хорової роботи над ним. І хоча теоретичні засади вокально-хорової роботи вивчаються в курсах хорознавства й методики музичного виховання, все ж таки практичну базу студент отримує лише в умовах повноцінного засвоєння прийомів вокально-хорової роботи під час власних занять з курсовим хором, а також у процесі систематичного співу в навчальному хорі.

Варто наголосити й на самостійній підготовці до практиці в школі. Безумовно, така підготовка передбачає попереднє ознайомлення з шкільною піснею. Крім назви й змісту, доцільно з'ясувати характер звуковедення, основну тональність, розмір, темп, склад хору, визначити основні властивості мелодії (ритмічний малюнок, інтонаційні та вокально-хорові особливості), роль та характер акомпанементу. Диригенти, хормейстери-практики рекомендують ще до програвання пісенного матеріалу, ще до розучування подумки вслухуватися в музику, вдивлятися в нотний текст пісні, намагатися, ще до реального озвучення пісні, уявити собі її звучання в загальних рисах. Такий прийом, за думкою фахівців, сприяє дієвому розвитку внутрішнього слуху й творчої уяви. Молодому керівнику дитячого хорового колективу необхідно вміти робити ладовий аналіз мелодії, подумки засвоїти інтонаційні складності, залучаючи ладове почуття й знання на слух інтервалів. Необхідно вміти усвідомити виразність хорових партій й ступінь їх складності, знайти методи подолання цих труднощів. Продумане й виразне фразування й проспівування хорових голосів допоможе знайти вірні жести, й стане основою виразного виконавства пісні.

Безумовно, у пригоді стане рекомендація починаючому керівнику дитячого хорового колективу про ще один важливий момент в практиці роботи в умовах школи. Приступаючи до вивчення пісні за фортепіано, необхідно приділяти увагу важким у технічному відношенні тактам, продумати аплікатуру, полегшити собі виконання шляхом спрощення нотного тексту акордами за гармонічною схемою акомпанементу. Виконуючи пісню на інструменті, варто вчитися підігравати хору, надаючи найпростішу акордову підтримку на основі розвинутого акомпанементу, вміти транспонувати пісенні твори в інші тональності шляхом відтворення гармонійної схеми акомпанементу на основі музично-слухових уявлень про ладо-функціональний план пісні.

Пристаюючи до роботи над пісню, потрібно обов'язково побудувати диригентсько-виконавський план, який буде допомагати виявленню її змісту, її вокально-хорової специфіки, визначить головні моменти управління хоровими партіями. Насамперед, доцільно визначити момент першого вступу хору на відповідній долі такту твору. Отже, диригент зуміє чітко зафіксувати жестом три взаємопов'язані, послідовно виконуваних диригентських прийоми («увага», «дихання», «вступ»), зв'язати їх з різними диригентськими схемами пісень, що вивчаються.

Безумовно, варто зробити акцент й на набутті навички самостійної роботи щодо вивчення хорової партитури. Результатом самостійного вивчення твору є безпосередній емоційний відгук на музику й досягнення ідейно-образного змісту, задуму композитора тощо.

Початковий етап роботи над хоровою партитурою передбачає виконання декількох завдань: зорове охоплення партитури, вивчення за допомогою внутрішнього слуху (вслуховування в текст подумки), програвання на фортепіано, проспівування партій, прослуховування фонограми твору або у виконанні концертмейстера. Зоровий огляд допомагає встановити тип і вид хору. фактуру хорових голосів, тональний план, основні каденції, розмір, темп, характер звуковедення, музичну форму, побажання автора тощо. Саме такий первісний аналіз у процесі загального ознайомлення з твором дає змогу усвідомити його ідейний смисл, відмітити особливості його поетичної мови.

Висновки. Отже, процес підготовки майбутнього вчителя музики до практичної вокально-хорової роботи в школі визначається складністю, багатогранністю та змістовністю.

Передумовою успішності проходження педагогічної практики в школі є підготовчий етап, на якому отримуються всі необхідні психолого-педагогічні та диригентсько-хорові знання, формуються уміння та навички практичної диригентсько-хорової діяльності.

Складовими підготовчого етапу є: систематизація знань у галузі практичної роботи з дитячими хоровими колективами; формування у студентів навичок та умінь усвідомленого й художньо-естетичного виконання вокально-хорових творів; розвиток професійних, диригентсько-хормейстерських, умінь, що необхідні для роботи з дитячим хоровим колективом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смирнова Т. А. Теоретичні і методичні засади диригентсько-хорової освіти у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Тетяна Анатоліївна Смирнова. – К. , 2004. – 40 с.
2. Стулова Г. П. Хоровой класс: теория и практика вокальной работы в детском хоре / Г. П. Стулова. – М. : Просвещение, 1988. – 125 с.
3. Уколова Л. И. Дирижирование : учеб. пособ. [для студ. сред. проф. образования] / Л. И. Уколова. – М. : Гуман. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 208 с.
4. Хайкин Б. Э. Беседы о дирижерском ремесле / Б. Э. Хайкин. – М. : Советский композитор, 1984. – 240 с.

РЕЗЮМЕ

С. Г. Крамская. Особенности подготовки будущих учителей музыки к педагогической практике в школе.

В статье рассматривается проблема подготовки будущих учителей музыки к педагогической практике в школе в ракурсе работы с детскими хоровыми коллективами. Подготовительный этап рассматривается как ведущий. Анализируются его особенности, составляющие и предпосылки. Уточняются составляющие профессионального дирижерско-хорового мастерства будущего учителя музыки.

Ключевые слова: будущий учитель музыки, педагогическая практика, дирижерско-хоровое мастерство, детские хоровые коллективы.

SUMMARY

S. Kramskaya. Osobennosti preparations of future music masters to pedagogical practice at school.

The article is devoted preparation of future music masters to pedagogical practice at school in foreshortening robots with child's choral collectives. The preparatory stage is examined as an anchorman. His features, constituents and pre-conditions, are analysed. The constituents of professional bandleader-choral trade of future music master are specified.

Key words: future music master, pedagogical practice, bandleader-choral trade, child choral kolektivi.

УДК 373.2.016:78

І. А. Малашевська

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет ім. Григорія Сковороди

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ МУЗИКОТЕРАПІЇ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті актуалізовано проблему використання музикотерапії в роботі з дітьми дошкільного віку. Обґрунтовано необхідність впровадження методів музикотерапії у навчально-виховний процес дошкільних закладів. Подано структуру методів музикотерапії, їх зміст та залежність використання від вікових особливостей дітей. Визначено мету, завдання та форми роботи музико-терапевтичного гуртку. Висвітлено результати практичної діяльності гуртка «Музикотерапія» у дитячому садочку.

Ключові слова: музикотерапія, дошкільний навчальний заклад, навчально-виховний процес, методи, принципи, завдання, форми, гурток.

Постановка проблеми. В умовах відтворення та розвитку інтелектуального й духовного потенціалу нації пріоритетного значення набуває створення сучасної системи безперервної освіти. Дошкільні